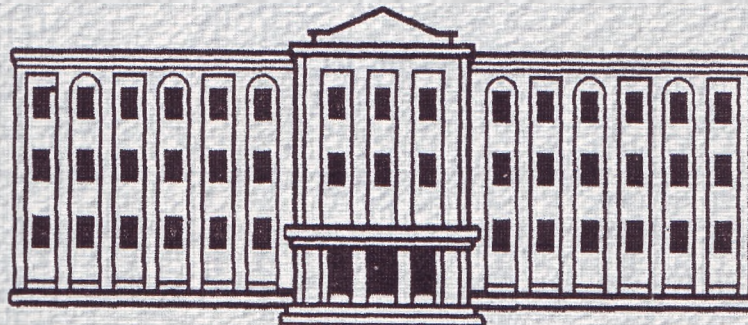

ВІСНИК
ПРИКАРПАТСЬКОГО
УНІВЕРСИТЕТУ

Педагогіка
Випуск XXI
Частина 1

Івано-Франківськ – Горлівка
2008

ББК 74
В 53

В 53 **Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. 2008.** – Випуск XXI. Частина 1: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції “Сучасні тенденції розвитку освіти в Україні та за кордоном”. / Горлівський державний педагогічний інститут іноземних мов. 8-9 жовтня 2008 р. – Івано-Франківськ: Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ Прикарпатського національного університету, 2008. – 440 с.

У віснику висвітлено результати наукових досліджень з актуальних проблем педагогіки: теоретико-методологічних і методичних засад формування народознавчої компетентності особистості в умовах сучасних навчальних закладів України.

Вісник розрахований на науковців, викладачів, аспірантів, педагогів, студентів, а також усіх тих, хто цікавиться означеними проблемами.

In the bulletin the results of scientific researches on the problems of the modern Pedagogics are reflected: theoretical-methodological and methodical principles of the forming of the ethnological competence of a personality in the conditions of modern educational establishments of Ukraine.

The bulletin concerns research workers, teachers, graduate students, students, and also all those, who are interested in the noted problems.

Друкується за ухвалою Вченої ради Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Редакційна рада: д-р філол. наук, проф. В.В.Грещук (*голова ради*); д-р філос. наук, проф. С.М.Возняк; д-р філол. наук, проф. В.І.Кононенко; д-р істор. наук, проф. М.В.Кугутяк; д-р юрид. наук, проф. В.В.Луць; д-р філол. наук, проф. В.І.Матвійшин; д-р фіз.-мат. наук, проф. Б.К.Остафійчук; д-р пед. наук, проф. Н.В.Лисенко; д-р хім. наук, проф. Д.М.Фреїк.

Редакційна колегія: д-р пед. наук, проф. Н.В.Лисенко (*голова редколегії*); д-р пед. наук, проф. Т.К.Завгородня; д-р пед. наук, проф. А.В.Вихрущ; канд. пед. наук, проф. Б.А.Грицюк; д-р пед. наук, проф. В.В.Кемінь; д-р пед. наук, проф. В.К.Майборода; канд. пед. наук, Л.О.Мацук (*відповідальний секретар*); д-р пед. наук, проф. А.С.Нісімчук; канд. пед. наук, проф. В.Д.Хрущ.

Видається з 1995 р.

Адреса редакційної колегії:

76000, Івано-Франківськ, вул. Мазепи, 10,
Педагогічний інститут

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника.

Видавничо-дизайнерський відділ ЦІТ

Прикарпатського національного університету, 2008.

Тел.: 59-60-50.

We substantiated the necessity of goal-directed training of future teachers of Biology to excursions in nature, analyzed the real status of using excursions at the school practice in this article.

Key words: *excursion, excursions in nature, training of future teachers of Biology to excursions.*

УДК 378.147:371.695

ББК 74.58

Світлана Дубяга,

Юлія Шевченко

ТЕХНОЛОГІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ГРИ ЯК МЕТОДУ НАВЧАННЯ

У статті розкривається технологічне забезпечення підготовки майбутніх учителів початкових класів до використання методу гри у навчанні шестиліток грамоти, наведені можливі шляхи здійснення цілеспрямованої підготовки до використання гри.

Ключові слова: *професійна підготовка, гра, навчання грамоти, формування готовності.*

У наш час відбуваються глибокі зміни суспільних, культурних і освітніх цінностей. Глобальний переворот у свідомості кожного педагога, в його системі ціннісних орієнтацій тягне за собою зміни в акцентах педагогічної діяльності, в підходах до змісту освіти, методиках, технологіях. Складні та неоднозначні зміни, що відбуваються в нашому суспільстві вимагають від майбутнього вчителя ціннісного самовизначення та вільного вибору, реалізації демократичних і гуманістичних принципів у майбутній педагогічній діяльності, підвищення рівня його загальнопедагогічної і професійної культури.

Початкова школа – це перший освітній рівень, де закладається фундамент загальноосвітньої підготовки школярів. У сучасних умовах головне завдання початкової школи полягає у практичному здійсненні розвивального навчання. Саме вчитель початкових класів повинен навчити дітей вчитися, виховувати та розвивати в них самостійність думки, а також зберегти та розвинути пізнавальну потребу учнів у навчанні. Вочевидь, що якість навчання у школі прямо залежить від кваліфікації та компетентності спеціалістів, які у ній працюють.

Педагогічний досвід показує, що саме від того, як складаються взаємини школяра-початківця з першим вчителем, чи зустрінє

отинна підтримку, довір'я, зацікавленість педагога у своїх успіхах, належить її успішність і самопочуття в колективі однолітків. Отже, перший учитель – це, так би мовити, доля учня. Отож, зрозумілими стають високі вимоги щодо професійної компетентності і психологічної культури першого вчителя.

Перед наукою стоїть завдання створення ефективних дидактичних систем, які базуються на застосуванні таких типів технологій, форм і методів навчання, які забезпечували б інтенсивне оволодіння системою знань, формування умінь і навичок, і на цій основі суттєво підвищували рівень самостійної творчої діяльності учнів, творили б умови для більш повного й ефективного використання інтелекту кожного.

Аналіз педагогічної практики переконує нас у недостатній ефективності традиційного типу навчання щодо вирішення проблем використання ігор на уроках навчання грамоти через традиційні методи організації викладання.

Суперечності між вимогами, що постають перед спеціалістами в сучасних умовах та рівнем їхньої готовності до професійної діяльності, вимагають утвердження якісно нових відносин у навчанні. Наполегливо працюють у напрямі вирішення цієї проблеми віддані педагогічно-новатори Ш.Амонашвілі, М.Гузик, Є.Ільїн, В.Краковський.

Одним із способів вирішення даної суперечності є, на наш погляд, зміна технології навчання шляхом включення у навчально-виховний процес ігор. Дослідження, пов'язані з розробкою і впровадженням нових технологій навчання, в основу яких покладено застосування ігор, свідчать про наявність у них значних можливостей щодо підвищення ефективності підготовки спеціалістів (М.Ранник, А.Тильдешні, Н.Кузнецова, Б.Болотинська, А.Капська, Д.Малаков, Р.Шацька, О.Соловей). У розробку даної проблеми вагомий внесок зробили відомі педагоги А. Макаренко та В. Сухомлинський.

В останні роки практика застосування ігрових завдань визначила методичну думку, що саме зараз настав час узагальнення практичного досвіду, об'єктивної оцінки доцільності застосування завдань, визначення їх питомої ваги та місця у системі навчання.

Будуючи свою освітню систему знань, умінь і навичок, майбутні вчителі повинні оволодіти технологією використання методу гри і вміти використовувати її на уроках грамоти у початковій школі. Готовність майбутнього вчителя до використання методу гри розглядається нами як складно-структуроване утворення, що забезпечує необхідні внутрішні умови для успішного формування грамотності студента.

Формування готовності студентів до використання методу гри на уроках навчання грамоти в період його професійно-педагогічної підготовки має свої особливості. Процес відбувається в умовах навчальної діяльності у педагогічному університеті і тому обмежений його часовими й організаційними рамками, регламентується системою вимог з боку викладачів, навчальних програм та майже не усвідомлюється студентом. У сучасних педагогічних дослідженнях підкреслюється необхідність підвищення суб'єктивного компоненту особистості студентів у процесі професійно-педагогічної підготовки.

Професійний розвиток майбутнього вчителя має бути усвідомленим, цілеспрямованим, таким, що змінюється сам, з метою досягнення високих результатів у період педагогічних практик і в майбутній професійній діяльності. Для цього в процесі професійної підготовки необхідно створити певні умови:

- збагатити зміст професійно-педагогічної підготовки системою понять та концепцій, які націлюють майбутнього вчителя на використання методу гри в період навчання грамоти у майбутній професійній діяльності;
- озброїти студентів знаннями та прийомами з проблеми використання ігрового методу та подальшого самовдосконалення;
- створити умови для стимулювання та цілеспрямованого розвитку здібностей технологічного характеру студентів.

Таким чином, результатом загальнопедагогічної підготовки майбутнього вчителя повинна бути його готовність до використання методу гри у майбутній професійній діяльності, до якої входять такі компоненти:

- ціле-мотиваційний – (забезпечує спрямованість майбутніх вчителів на особистісно-технологічні професійні зміни);
- когнітивний – (визначає систему особистісного привласнених знань про механізм використання ігрового методу та проєктування педагогічної діяльності);
- креативний (задає систему шляхів, способів і прийомів здійснення технології використання методу гри у навчальному процесі);
- рефлексивний компонент – (формує вміння майбутнього вчителя будувати індивідуально-прийнятну дидактичну систему).

Уміння студентів оцінити свій рівень готовності до використання методу гри на уроках навчання грамоти, розробити конспект

у з урахуванням психофізіологічних можливостей дітей шестирічного віку дозволяють йому підвищити свій професійний рівень.

Підготовка майбутніх спеціалістів за фахом «Початкове навчання», яка здійснюється в Мелітопольському державному педагогічному університеті, дає можливість вирішити проблему кадрів для перших класів на високому професійному рівні. Ефективність підготовки буде високою, якщо у випускника кафедри початкової освіти буде сформована готовність до використання в навчальному процесі гри як методу на уроках навчання грамоти.

Отже, на базі соціально-гуманітарного факультету, на кафедрі початкової освіти Мелітопольського державного педагогічного університету протягом 2006-2008 року була проведена експериментально-дослідна робота щодо формування готовності майбутніх учителів початкових класів до використання методу гри на уроках навчання грамоти у період педагогічної практики та в майбутній професійній діяльності. В експерименті взяли участь 28 студентів.

Аналіз стану підготовки майбутніх учителів початкової школи до використання методу гри на уроках навчання грамоти на першому етапі експериментальної роботи показав, що студенти мають елементарні знання з даної проблеми, їхні відповіді характеризуються фрагментарністю.

Студентам було запропоновано анкетування з метою виявлення рівня знань про метод гри, вміння використання методу гри на різних етапах уроку та використання гри як комплексу вправ на розвиток фонематичного слуху. За результатами анкетування та запропонованих ряду практичних запитань виявилось, що більшість студентів не володіють теоретичними знаннями з використання методу гри, а з практичними завданнями студенти тільки частково впорались.

При підготовці студентів до професійної діяльності у процесі вивчення методики викладання української мови значне місце слід відвести семінарським та практичним заняттям.

Семінар – це один з основних видів практично-навчальних занять, в яких студенти колективно обмірковують доповіді, реферати, виконані студентами самостійно та під керівництвом викладача.

Практикум – форма організації навчальної діяльності студентів, зорієнтована на самостійне виконання ними практичних та лабораторних робіт.

На нашу думку, на практичних заняттях з методики викладання української мови в початкових класах для формування готовності до творчої діяльності головне місце відводиться диску-

сійним формам роботи, які стимулюють самостійність, ініціативність, активність, рефлексивність студентів при обговоренні проблем. При цьому слід використовувати наступні методичні прийоми:

- самостійна розробка фрагментів та конспектів уроків з використанням гри як методу з конкретних тем курсу навчання грамоти з застосуванням методів та прийомів, які стимулюють творчість молодших школярів;
- самостійна розробка позаурочних заходів з української мови для початкових класів (ранки, конкурси та інтелектуальні ігри);
- використання дидактичних ігор та вправ з метою оволодіння способами формування пізнавальних інтересів учнів, зразками різних типів взаємодій з дітьми, розвитку їх творчих здібностей;
- виготовлення нових, оригінальних наочних посібників з конкретних тем навчального курсу, фрагментів та конспектів уроків, дидактичних ігор та вправ;
- мікрОВикладання: проведення уроків та їх фрагментів з окремих тем навчального курсу, створення проблемних ситуацій, використання принципів та прийомів розвивального навчання;
- виконання контрольних робіт та тестових завдань з методики викладання української мови в початкових класах, які сприяють виявленню у студентів готовності до використання методу гри на уроках навчання грамоти;
- організація групової діяльності студентів з метою формування у них умінь та навичок діалогічного спілкування, співпраці.

Перераховані нами методичні прийоми взаємозв'язані та взаємообумовлені. Наприклад, розробка фрагментів чи конспектів уроків заздалегідь передбачає використання дидактичних ігор та створення студентами наочних прикладів, а потім проведення фрагменту або уроку у вигляді ділової гри.

Уроки-ігри, мікрОВикладання, семінари-практикуми, дискусії співіснують з груповою діяльністю. Групова діяльність – це процес взаємного навчання та розвитку студентів, спільного пошуку шляхів розв'язання тих чи інших завдань, які поставив викладач перед студентами.

Ми визначили, що ігрові, дискусійні, групові форми діяльності роблять навчання більш цікавим, жвавим, виховують у майбутніх

учителів свідоме савлення до навчання, предмета, підвищують їх ініціативну, мислячу та творчу активність, ініціативність, рефлексивність, критичність розуму, допомагають викладачеві контролювати знання, уміння та навички студентів при мінімальному використанні часу. Як ми виявили, вказані нами форми навчання сприяють демократизації та гуманізації навчального процесу.

Наприклад, для групової роботи ми використовували наступні завдання:

- проаналізувати та порівняти підручники “Буквар” М.С. Ващуленка, Н.Ф. Скрипченко, “Буквар” К.С. Прищепи, В.І. Колесниченко (принципи, зміст, побудова, підходи, методи та прийоми), проаналізувати програму;
- розробити фрагмент уроку (тема з використанням мовних ігор, дидактичних ігор);
- проаналізувати конспекти уроків на наявність у них ігрових моментів, дидактичних ігор тощо;
- скласти ігри на закріплення знань, умінь, навичок, які сприяють автоматизації навичок письма.

Коли ми склали методичні завдання, то переслідували мету орієнтування та удосконалення пошукових функцій, які сприяють розвитку в студентів професійно-педагогічних та методичних умінь формування готовності до реалізації використання методу гри на уроках навчання грамоти. Розроблені методичні рекомендації та завдання для студентів сприяють розвитку вмій використовувати прийоми розумових дій, працювати з нестандартними завданнями, організувати процес оволодіння грамотою першокласників більш творчо та цікаво.

Ми визначили, що для більш продуктивної діяльності студентів, формування готовності до професійної діяльності ефективними виявились такі форми організації навчання, як ділові ігри “Семінар-діалог”, “Урок навчання грамоти”, “Гра – метод та форма організації навчальної діяльності”. Далі слід описати, як ми проводили ділові ігри.

1. Ділову гру “Урок навчання грамоти” ми проводили на декількох заняттях. Студентам раніше давались теми навчальних уроків, вони готувались до їх проведення, узгоджували дії “вчителів” та “учнів” у педагогічних ситуаціях (кого з учнів запитати на уроці, у кого перевірити завдання). На семінарському занятті студенти використовували ролі і вчителів, і учнів. “Учителі” проводили уроки за обраними темами. Форми і методи проведення уроків були різноманітні – традиційні і нестандартні. “Учні” не тільки виконували завдання “вчителя”, але й створювали

конфліктні педагогічні та методичні ситуації. Результат таких уроків залежав як від використання форм, методів та засобів навчання та розвитку дітей, так, на нашу думку, і від дій "вчителя", який вирішував проблемні ситуації.

Також студенти мали можливість реального перегляду відеоплівки зі знятими уроками, виявляти вміння аналізувати методику ведення уроку, дій вчителя при виникненні проблемних ситуацій.

У процесі гри знання студентів реалізовувались в умовах, наближених до реальних. Ми намагалися формувати наступні професійні вміння: пояснення пошукової діяльності; використання різних видів ігор на різних етапах уроку; будувати весь урок у формі гри; виступати перед аудиторією.

2. Для проведення ділової гри "Семинар-конференція" ми вибрали тему "Гра – метод та форма організації навчальної діяльності у 1-му класі". Студенти розподілились на групи задалегідь. Кожна група вивчала, аналізувала, порівнювала, дискутувала з проблем наступності у навчанні між дитячим садком та школою, чи доцільно використовувати різноманітні види ігор на уроках навчання грамоти, які б ігрові форми ввели студенти при вивченні чи закріпленні, написанні літер.

Студенти готувались до ділової гри, майбутні вчителі виступали з доповідями про результати своєї діяльності.

У процесі експериментальної роботи ми виявили, що всі технології навчання за ознакою імітації професійної діяльності слід поділити на імітаційні та неімітаційні.

Ми звернули увагу на те, що неімітаційні технології не пропонують побудову моделі явища, яке вивчається, процесу або діяльності. Активізація досягається за рахунок відбору проблемного змісту навчання, використовується особлива процедури організації ведення заняття, а також забезпечення діалогічних взаємодій викладача та студентів.

До неімітаційних форм і методів слід віднести лекцію, семінар, виїзні практичні заняття, курсову, дипломну роботу – всі форми навчання, які не несуть виконання професійної діяльності.

Перераховані форми навчання дають можливість не тільки передавати окрему інформацію студентам, але й створювати умови для розвитку професійних навичок.

В основі імітаційних форм навчання лежить імітація або імітаційно-ігрове моделювання. Це значить, що в умовах навчання студенти виконують професійні обов'язки, які виникають у ре-

вільній ситуації. Головна риса імітаційних форм навчання – наявність ролей, виникає спілкування студентів між собою та викладачем у процесі імітації. Ми пропонуємо широко використовувати імітаційні форми навчання студентів, тому що ця форма наближена до професійної діяльності вчителя, інсценізація представляє ігровий спосіб аналізу конкретних ситуацій.

Ми спробували використовувати у навчанні дидактичну гру. На нашу думку, саме дидактична гра є формою створення як предметного, так і соціального змісту професійної діяльності, моделювання ситуацій спілкування, які характерні для цього виду діяльності.

На нашу думку, саме гра має гнучку структуру, не обмежує вибір об'єктів імітації, спонукає введення різних ситуацій, які виникли.

Сутність дидактичної гри як засобу навчання полягає у її здатності служити меті навчання та виховання, а ще й тим, що вона переводить вказану мету у реальні результати. Ця здатність включена в ігрове моделювання в умовних ситуаціях головних видів діяльності особистості, спрямована на засвоєння професійного досвіду.

Ми звернули увагу на те, що значне місце в ігровому виді навчання належить ігровій проблемі, саме вона складає ядро ігрової ролі і виражає виховні та навчальні цінності гри. Саме в грі проблема постає джерелом розвитку, приводить в дію роль, саме вона створює проблемні ситуації гри.

При підготовці до проведення дидактичної гри ми враховували наступні операції:

1. Вибір теми.
2. Формування структури.
3. Діагностика ігрових якостей учасників дидактичної гри.
4. Діагностика звичайних обставин.

Наприклад:

Тема. Складання фрагментів уроку грамоти з використанням ігрового методу.

Мета: навчити складати фрагменти уроків навчання грамоти (етапи роботи над новою буквою).

Етапи уроку:

- а) повторення вивченого на попередньому уроці (вказати види роботи);
- б) підготовчі артикуляційно-слухової вправи (вказати види роботи);

- в) ознайомлення з буквою (види робіт);
- г) вправи з читання;
- г) робота з підручником;
- д) творча робота;
- е) підсумок уроку.

Виховувати вміння виступати перед аудиторією; брати участь у дискусіях та обговореннях проблеми.

Презентація власних дидактичних ігор.

Після того, як ми визначили тему, мету та завдання, склали структуру гри. Структура узгоджувалась з метою, темою, складом учасників. Далі студенти розподілилися на групи, тобто “вчителі” та “учні”. При організації групової роботи ми враховували індивідуальні та особистісні стосунки між учасниками.

Отже, після виступу учасників гри проходить обговорення уроку. Саме під час таких дидактичних ігор майбутні вчителі мають “можливість” припускатись помилок, що допоможе в майбутньому їх уникнути як на практиці, так і в професійній діяльності.

Говорячи про формування професійних умінь майбутніх учителів початкової школи з використання методу гри на уроках навчання грамоти, ми мали на увазі систему завдань, відповідно побудовану і чітко орієнтовану на діяльність з вивчення, розширення знань про використання та впровадження методу гри на уроках грамоти і конструювання на їх основі власної дидактичної моделі.

Запропоновані заняття та ігри дозволяють поглибити професійну підготовку студентів, засвоїти їх необхідними знаннями з теорії та методики ігрової діяльності, сформувати необхідні уміння та навички, удосконалити методичну підготовку студентів відповідно до сучасних стандартів.

1. Герасименко Е.Н. Проблемы подготовки учителя в педагогическом колледже // Начальная школа. – 2002. – № 3. – С. 89-91.
2. Колосов Т. Місце навчальної гри у методичній системі сучасної дидактики // Рідна школа. – 2000. – № 10. – С. 65-66.
3. Підготовка майбутнього вчителя до впровадження педагогічних технологій: Навч. посіб. / О.М. Пехота та інші; За ред. І.А. Зязюна, О.М. Пехоти. – К.: Видавництво А.С.К., 2003. – 240 с.
4. Савченко О. Удосконалення професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів // Початкова школа. – 2000. – С. 1-2.
5. Савченко О.Я., Олійник В.Ф., Коробка С.Л., Бібік Н.М. Підготовка студентів до роботи з учнями 6-річного віку. – К.: 1990. – 296 с.

The article is devoted to the technological supply of intending primary school teachers' training to use a game method in teaching six-year-old children grammar. Possible ways of realizing purposeful training to use a game are proposed.

Key words: professional training, game, teaching grammar, readiness forming.

УДК 378.147

ББК 474.202.2

Юлія Жиліяєва

ПАРАДИГМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: УТОЧНЕННЯ ПРОЕКТНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

У статті аналізуються організаційні аспекти проектної діяльності в навчанні шляхом уточнення категорій «метод проектів», «проект», «проектне навчання», встановлюються ієрархічні зв'язки методу проектів як методу та технології навчання, проекту як форми або навчального завдання, проектного навчання як особливого принципу навчання в рамках традиційної та гуманістичної моделі навчання.

Ключові слова: гуманістична модель освіти, традиційна модель освіти, проектне навчання, проектна діяльність, проектний підхід, метод проектів, проект, проектна технологія.

Історія розвитку методу проектів налічує 400 років, а тому існує безліч варіантів трактування терміну «проект», «метод проектів», «проектне навчання» тощо. У педагогічних джерелах Німеччини метод проектів визначається як методичний прийом (Putt H.), дидактична концепція (Stubenrauch H.) тощо [14, с. 70]. Вітчизняні педагоги та науковці країн СНД розуміють метод проектів як спосіб організації навчально-трудої діяльності учнів (Сасова І.А.) [9, с. 38], Ящук С.Л. [13, с. 10], педагогічну технологію (Мелашенко К.М.) [5, с. 13], Чечель І.Д. [12, с. 3], Сидоренко В.К. [10, с. 5], форму організації занять (Хуторський О.В.) [11, с. 338], метод навчальної роботи (Ващенко Г.Г.) [1, с. 441], (Пилюгіна С.А.) [7, с. 196], систему навчання (Галустов Р.А., Зубов М.І.) [2, с. 6], (Коберник О.М.) [4, с. 13] тощо. За-рубіжні педагоги, переважно американські, вживають поняття «проектне навчання» (John W. Thomas) [15, с. 2; 16].

ЗМІСТ

Ганна Бленька. Інформаційно-методичне забезпечення роботи студентів-заочників у педагогічному університеті	3
Олексій Чернишов. Організація науково-дослідної роботи в Донецькому обласному інституті післядипломної педагогічної освіти	15
Наталія Башавець. Культура здоров'язбереження майбутніх фахівців як сучасна тенденція розвитку освіти	24
Олена Бажановська. Роль англійської мови в європейській мовній політиці	31
Елена Белая. Литературний характер как модель формирования толерантной личности (на примере отечественной прозы)	40
Володимир Вербицький. Інноваційні технології підготовки вчителів природничих дисциплін в Україні: Створення нової моделі «вчитель біології – організатор, методист позашкільної еколого-натуралістичної роботи»	59
Олена Войтюк. Теоретичні аспекти проблеми компетентності в сучасній науці	68
Олена Волобуєва. Згуртованість навчальної групи та її вплив на рівень організації іншомовного спілкування викладача та майбутніх фахівців	75
Олена Волобуєва. Згуртованість навчальної групи.....	77
Ірина Волошанська. Ідея демократії та гуманізму в компаративних дослідженнях к.д. Ушинського	79
Мар'яна Гавран. Тенденції формування й розвитку кадрового потенціалу недержавних вищих навчальних закладів польщі	83
Ольга Глобіна. Еколого-естетичне виховання особистості як одна із сучасних тенденцій розвитку освіти	90
Тетяна Голуб. Інтегративні інновації у вищій школі: Реалії та перспективи	94
Наталія Горбунова. Формування, розуміння та активізація застосування лексики в дітей дошкільного віку	101
Наталія Грицай. Підготовка майбутніх учителів біології до проведення екскурсій у природу	112
Світлана Дубяга, Юлія Шевченко. Технологія професійної підготовки студентів до використання гри як методу навчання	118
Юлія Жилиєва. Парадигми організації проектної діяльності: Уточнення проектної термінології	127
Вікторія Зарицька. Модернізація післядипломної освіти на засадах особистісно орієнтованого Підходу: Теорія і практика	133
Владимир Зуев, Артем Гуськов. Возможности организации эколого-туристической деятельности старших школьников	147
Світлана Зябрева. Стан проблеми виховання громадянськості в студентів коледжу в позанавчальній діяльності	156
Ірина Каменська. Лінгвопрагматичний компонент у структурі іншомовної компетенції менеджерів	164